

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра історії, археології,
інформаційної та архівної справи

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва курсу	ВСТУП ДО ФАХУ ТА ОСНОВИ ІСТОРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Рівень вищої освіти, галузь знань, спеціальність, освітня програма	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки» Спеціальність: 032 «Історія та археологія» Освітньо-професійна програма: «Історія та археологія»
Викладач	ОРЛИК Василь Михайлович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи
Контактний телефон	+38(095) 4239596
E-mail:	v.m.orlik@gmail.com
Обсяг та ознаки дисципліни	Обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки. Змістових модулів – 2. Форма контролю: залік. Загальна кількість кредитів – 3; годин – 90; зокрема: лекції – 16 годин; практичні заняття – 32 години; самостійна робота – 42 години. Формат: очний (offline / face to face) / дистанційний (online). Мова викладання: українська. Рік викладання – 2024/2025
Консультації	Консультації проводяться відповідно до графіка, розміщеному в інформаційному ресурсі moodle.kntu.kr.ua; у режимі відео конференцій Zoom, через електронну пошту, Viber, за домовленістю
Пререквізити	Потребує базових знань зі шкільних курсів: «Історія України», «Всесвітня історія»

1. Мета і завдання дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни – ознайомлення студента-історика зі специфікою та особливостями фаху, який він обрав, та з процесом навчання в університеті, а також з основами історичних досліджень. Навчальна дисципліна має сприяти формуванню високоінтелектуального фахівця, який може вільно орієнтуватися у складних процесах сучасного історіописання, та формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про теоретико-методологічні аспекти історичної науки, провідні тенденції її розвитку, умінь та навичок академічного письма, а також вивчення методології наукових досліджень і методики здійснення досліджень конкретних проблем з історії.

Завдання:

- ознайомити студентів-першокурсників із предметом історичної науки, її структурою та соціальними функціями;
- поінформувати про систему вищої історичної освіти в Україні;
- ознайомити студентів з обсягом навчальних дисциплін, іспитів, заліків, практик тощо;
- вказати на винятково важливе значення історичних джерел та історичної літератури, їх творчого аналізу та опанування для здобуття студентами спеціальності історика, становлення його як особистості та науковця;
- показати найважливіші етапи наукової діяльності історика;
- з'ясувати роль історичної бібліографії та історіографії в процесі підготовки спеціаліста-історика;
- ознайомити з основними видами видань історичної літератури і джерел та правилами їх бібліографічного опису;
- дати настанови студентам, як набути історичних знань на лекційних, семінарських заняттях, у процесі самостійної роботи в архіві, бібліотеці, з електронними ресурсами тощо.
- сприяти формуванню історичного мислення, вміння виявляти історичну обумовленість подій і явищ;
- спонукати до оволодіння навичками комплексної роботи з різними типами історичних джерел та історичних праць, пошуку і систематизації інформації як основи вирішення дослідницьких завдань;
- ознайомити з теорією наукових досліджень, видами та особливостями науково-дослідної діяльності студентів;
- створити цілісне уявлення про академічну культуру, сприяти дотриманню студентами принципів та правил академічної доброчесності, прищепленню засад академічної етики, поваги до інтелектуальної власності та авторських прав;
- сформувати навички академічного письма, навчити дотримуватися відповідних вимог щодо цитування наукових джерел, уникати будь-яких проявів плагіату під час написання наукових досліджень;
- розкрити систему історичної науки та освіти, етапи становлення та розвитку історіописання, теоретичні принципи і методологічні засади історичної науки, термінологічний апарат, класифікацію та аксіологічні аспекти історичних знань;
- продемонструвати цінність та суспільне значення історії, її вплив на формування світогляду, розвитку професійних якостей особистості, пробудити у студентів інтерес до вивчення історичного процесу та науково-дослідної роботи в історичній галузі;
- навчити майбутніх фахівців-істориків обґрунтовувати актуальність обраної теми дослідження, обирати оптимальні шляхи досягнення мети і розв'язання поставлених у роботі завдань, визначати об'єкт і предмет дослідження, практичну значущість і наукову новизну, аналізувати історичні джерела та наукову літературу;
- сформувати знання про основи методології науково-дослідної роботи, вміння використовувати загальнонаукові та спеціальні методи історичного дослідження в науково-

дослідній діяльності студентів-істориків;

- ознайомити з правилами літературного й технічного оформлення наукових результатів, а також формами впровадження результатів наукового дослідження;

- спираючись на загальнолюдські цінності, допомогти студентам сформулювати власні переконання, здобути навички і вміння, соціально гуманітарні компетенції, необхідні для практичної діяльності.

2. Результати навчання

Вивчення курсу спрямоване на формування таких **компетентностей**:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 11. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК 12. Знання законодавчих, нормативно-правових, інженерно-технічних та санітарно-гігієнічних основ забезпечення безпечної діяльності.

Спеціальні компетентності:

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 16. Ідентифікувати, аналізувати та досліджувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ. Вміти обґрунтовано вибирати пристрої, системи і методи відповідно до майбутнього профілю роботи з попередження виникнення надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

Соціальні навички (soft-skills):

Здатність здійснювати професійну комунікацію, ефективно пояснювати і презентувати матеріал.

Здатність бути критичним та самокритичним. Здатність критично сприймати та аналізувати чужі думки й ідеї, шукати власні шляхи розв'язання проблеми.

Здатність генерувати нові науково-теоретичні та практично спрямовані ідеї (креативність).

Здатність діяти соціально, відповідально та свідомо.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

При організації освітнього процесу в Центральноукраїнському національному технічному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу http://www.kntu.kr.ua/doc/doc/The_provisions_of_company_profile.pdf; Положення про організацію вивчення вибіркових навчальних дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО <http://www.kntu.kr.ua/doc/doc/vibir.pdf>; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ <http://www.kntu.kr.ua/doc/dobro.pdf>.

4. Програма навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин		
	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Тема 1. Предмет історичної науки та її соціальні функції. Сучасна історична наука як сукупність взаємопов'язаних галузей пізнання: археологія, політична історія, історія міжнародних відносин, економічна та соціальна, історія сучасності, історія ментальностей, антропологія історична, історія культури, історіографія, історія історичної науки, теорія і методологія історії, спеціальні галузі історичної науки. Пізнавальна функція історичної науки. Практично-політична функція. Світоглядна функція. Виховна функція. Вища історична освіта в Україні	2	2	2
Тема 2. Періодизація розвитку історичної науки та основні наукові школи. Донауковий і науковий етапи розвитку історичної думки. Оксфордська школа історії У. Стаббза. Школа Анналів. Постмодернізм в історичній науці. «Антропологічний зворот». Сучасна історична наука в Україні	2	6	6
Тема 3. Історичні джерела та їх науковий аналіз. Документальні, вербальні, зображальні, оповідні, особового походження, речові та масові джерела. Критика історичних джерел. Етапи джерелознавчої критики	2	6	6
Тема 4. Методи історичного дослідження. Метод	2	2	2

періодизації, історико-генетичний метод, історико-порівняльний метод, історико-типологічний метод, історико-системний метод			
Тема 5. Науково-дослідницька робота студентів істориків. Види навчально-дослідної роботи (реферат, курсова робота, дипломна робота). Студентські наукові гуртки. Культура мовлення і публічної презентації історичного наукового дослідження	2	4	4
Тема 6. Академічна доброчесність. Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю. Покликання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей. Недопустимість плагіату	2	4	4
Тема 7. Наукова організація та гігієна розумової праці. Дотримання ритму роботи. Дотримання нормального чергування праці і відпочинку. Дотримання правил техніки безпеки в процесі археологічних та історичних досліджень	2	2	2
Тема 8. Сутність та основні етапи організації наукового дослідження. Мова та стиль наукової роботи. Формулювання теми. Підбір матеріалу. Розробка структури. Написання тексту. Оформлення використаних джерел та літератури. Покликання. Захист роботи	2	6	16
Разом	16	32	42

5. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, рубіжний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма підсумкового контролю: залік.

Рубіжний контроль успішності здобувачів вищої освіти проводиться під час проведення всіх видів аудиторних занять з усіх дисциплін в середині семестру та за тиждень до закінчення семестру.

Максимально загальна кількість балів, виділених для оцінки результатів під час одного рубіжного контролю робочою програмою навчальної дисципліни, при семестровому підсумковому контролі: у формі заліку – складає 50 балів.

Семестровий залік проводиться на останньому занятті, до початку заліково-екзаменаційної сесії. Оцінка здобувачам вищої освіти вище 60 балів може виставлятися без виконання ними підсумкової залікової роботи. В такому разі виставлення оцінки підсумкового семестрового контролю не передбачає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти на заліку. У разі, якщо сума рейтингових балів менша ніж 60, але виконані умови допуску до семестрового контролю, здобувач вищої освіти виконує на останньому за розкладом занятті залікову контрольну роботу. За бажанням, здобувач вищої освіти має право на виконання залікової контрольної роботи з метою підвищення кількості балів, які були набрані ним протягом семестру.

Рівень знань здобувачів вищої освіти за національною шкалою відповідає таким критеріям:

«відмінно» – здобувач вищої освіти досконало засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповіді, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

«добре» – здобувач вищої освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, аргументовано викладає його, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;

«задовільно» – здобувач вищої освіти, в основному, володіє теоретичними знаннями з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

«незадовільно» – здобувач вищої освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, наукове мислення відсутнє, практичні навички не сформовані.

Відповідність шкали оцінювання ЄКТС національній системі оцінювання в Україні та ЦНТУ

Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення	Оцінка		
		За національною системою (іспит, диференційований залік, курсова робота, проект, практика)	За національною системою (залік)	За системою ЦНТУ
А	ВІДМІННО – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5 (відмінно)	Зараховано	90 – 100
В	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	4 (добре)	Зараховано	82 – 89
С	ДОБРЕ – загалом правильна робота з певною кількістю грубих помилок			74 – 81
Д	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 (задовільно)	Зараховано	64 – 73
Е	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії			60 – 63
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перекладати	2 (незадовільно)	Не зараховано	35 – 59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота			1 – 34

Критерії оцінювання знань і вмінь здобувачів визначені Положенням про організацію освітнього процесу в ЦНТУ <https://kntu.kr.ua/file/content/424/polozhennia-pro-orhanizatsiyu-osvitnoho-protsesu-v-tsntu.pdf> (С. 28–35).

6. Рекомендована література

Основна література

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. За заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К., 2016. 234 с.
2. Брайчевський М. Вступ до історичної науки. Навчальний посібник. К., 1995.
3. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с. <http://surl.li/wyfkmy>

4. Закон України «Про вищу освіту» №1556-VII від 1 липня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Зашкільняк Л. О. Вступ до методології історії. Львів, 1996. 96 с.
6. Історичне джерелознавство. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Я. С. Калакура (кер. авт. колективу) та ін. Київ: Либідь, 2017.
7. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007.

Додаткова література

1. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи: навч. посібник для студ. та викл. вищих навч. закл.; Київський держ. лінгвістичний ун-т. К. : Форум, 2000. 270 с.
2. Базильчук Г. К. Словник-довідник з історії. Навч. посібник. – К., 2005. 368 с. <http://surl.li/mgiqlx>
3. ВІДГУК УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ на статтю В. Путіна «Про історичну єдність росіян та українців». URL: <http://surl.li/amrvxl>
4. Галжуров Ю. С. Кількісні методи в історичних дослідженнях: досвід і деякі питання методики. *Український історичний журнал*. 1994. № 4. С. 30–40.
5. Зашкільняк Л. Вступ до методології історії. Львів: ЛОНМІО, 1996.
6. Енциклопедія історії України. У 10 т. / Редкол. В. Смолій (голова) [та ін.]. К., 2005. 2013. <http://surl.li/fhjjob>
7. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. Київ, 2002.
8. Історичні джерела в українському інформаційному й освітньому просторі: верифікація та інтерпретація: монографія / Наук. ред. д.і.н. проф. О. О. Салати. Вінниця, ТОВ «ТВОРИ», 2018. 348 с.
9. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій. Київ: Генеза, 2004.
10. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013.
11. Колінгвуд Р. Дж. Ідея історії. К.: Основи, 1996. 615 с.
12. Лебеденко О. М., Гончарова Н. О. Науково-дослідна робота студента в системі навчального процесу: Навчально-методичний посібник для студентів-істориків. Ізмаїл, 2011. 104 с.
13. Орлик В. М., Орлик С. В. Теоретико-методологічні та джерелознавчі проблеми економічної історії України. *Універсум історії та археології*. 2019. Том. 2 (27) Вип. 2. Дніпро. С. 5–27 <http://surl.li/kuiyzf>
14. Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії у 2-х томах. Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення / Відповідальний редактор Віктор Горобець. Київ: Інститут історії України НАН України, 2012. 328 с. http://history.org.ua/JournALL/jittia/jittia_2012_1/jittia_2012_1.pdf
15. Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії у 2-х томах. Т. 2: Світ речей і повсякденних уявлень / Відповідальний редактор Віктор Горобець. Київ: Інститут історії України НАН України, 2013. 358 с. http://history.org.ua/JournALL/jittia/jittia_2013_1/jittia_2013_1.pdf
16. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації / Пер. з польськ. Надії Гончаренко, наук. ред. Юрія Волошина. Київ: «К.І.С.», 2012. 400 с.
17. Яремчук В. Дискусії про соціальні ролі сучасної Клію у рецепції польської історіографії. *Український історичний журнал*. 2023. Число 1. С. 197–217. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.197>
18. Яремчук В. Україна у шкільній історії путінської Росії (до 2021 р.). *Український історичний журнал*. 2023. Число 3. С. 176–196. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.03.176>

Інформаційні ресурси

<https://zakon.rada.gov.ua/laws> – Верховна Рада України.

<http://history.org.ua/uk> – Інститут історії України НАН України.

<http://litopys.org.ua/links/inmaps.htm> – Історичні мапи.

<http://chtyvo.org.ua/> – Читиво. Електронна бібліотека.

<https://www.deepl.com/uk/translator> – Deepl (перекладач).

Здобувачам рекомендується пройти курс «Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів» на платформі Prometheus <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/akademichna-dobrochesnist-dlya-vykladachiv/>. Проходження даного курсу та отримання відповідного сертифікату буде зараховано як результат навчання, здобутий шляхом неформальної освіти.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи.

Протокол № 1 від 29 серпня 2024 року.